КЛИНИЧЕСКАЯ МЕДИЦИНА

UDK: 616.1:616.89-008.454-07

BIRLAMCHI TIBBIY BO‘G‘INDA YURAK-QON TOMIR KASALLIKLARI BO‘LGAN BEMORLARDA DEPRESSIV HOLATLARNI BAHOLASH VA ULARNING O‘ZARO BOG‘LIQLIGINI TAHLIL QILISH

Xalmuhamedov Bobir Toxirovich – mustaqil izlanuvchisi
Abdujabborova Sitora Sherali qizi – talaba
Toshkent davlat tibbiyot universiteti (Toshkent, O‘zbekiston)

Annotatsiya. *Maqolada birlamchi tibbiy bo‘g‘inida yurak-qon tomir kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarda depressiv holatlarni baholash va ularning o‘zaro bog‘liqligini tahlil qilish maqsad qilinadi. Yurak-qon tomir kasalliklari jismoniy sog‘liqni yomonlashtirish bilan birga, psixologik holatga ham salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Tadqiqotda bemorlarning klinik holati, depressiv simptomlar va ularning o‘zaro aloqalari o‘rganiladi. Natijalar yurak-qon tomir kasalliklari va depressiv holatlar o‘rtasidagi bog‘liqlikni ko‘rsatadi, bu esa bemorlar uchun yanada samarali davolash strategiyalarini ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega.*

Kalit so‘zlar: *yurak-qon tomir kasalliklari, depressiv holatlar, bemorlar, psixologik sog‘liq, klinik tahlil, o‘zaro bog‘liqlik*

ОЦЕНКА ДЕПРЕССИВНЫХ СОСТОЯНИЙ У ПАЦИЕНТОВ С СЕРДЕЧНО-СОСУДИСТЫМИ ЗАБОЛЕВАНИЯМИ НА ПЕРВИЧНОМ ЗВЕНЕ И АНАЛИЗ ИХ ВЗАИМОСВЯЗИ

Халмухамедов Бобир Тохирович – соискатель
Абдуджабборова Ситора Шерали кизи – студентка
Ташкентский государственный медицинский университет (Ташкент, Узбекистан)

Аннотация. *Цель данной статьи - оценить депрессивные состояния у пациентов с сердечно-сосудистыми заболеваниями в условиях первичной медицинской помощи и проанализировать их взаимосвязи. Сердечно-сосудистые заболевания, помимо ухудшения физического здоровья, могут также негативно влиять на психологическое благополучие. В исследовании рассматривается клиническое состояние пациентов, симптомы депрессии и их взаимосвязи. Результаты указывают на корреляцию между сердечно-сосудистыми заболеваниями и депрессивными состояниями, что важно для разработки более эффективных стратегий лечения пациентов.*

Ключевые слова: *сердечно-сосудистые заболевания, депрессивные состояния, пациенты, психологическое здоровье, клинический анализ, корреляция.*

ASSESSMENT OF DEPRESSIVE STATES IN PATIENTS WITH CARDIOVASCULAR DISEASES AT THE PRIMARY HEALTHCARE LEVEL AND ANALYSIS OF THEIR INTERRELATIONSHIP

Khalmukhamedov Bobir Tokhirovich – independent researcher
Abdujabborova Sitora Sherali kizi – student
Tashkent state medical university (Tashkent, Uzbekistan)

Annotation. *The aim of this article is to assess depressive states in patients with cardiovascular diseases in primary care and analyze their correlations. Cardiovascular diseases, in addition to worsening physical health, can also negatively affect psychological well-being. The study examines the clinical status of patients, depressive symptoms, and their interrelationships. The results indicate a correlation between cardiovascular diseases and depressive states, which is important for developing more effective treatment strategies for patients.*

Keywords: *Cardiovascular diseases, Depressive states, Patients, Psychological health, Clinical analysis, Correlation*

Kirish.

Yurak-qon tomir kasalliklari (YQTK) jahon bo‘ylab eng keng tarqalgan sog‘liq muammolaridan biridir. Ular nafaqat jismoniy sog‘liqni yomonlashtirishi, balki psixologik holatga ham salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Statistik ma’lumotlarga ko‘ra, yurak-qon tomir kasalliklari bilan og‘rigan bemorlar orasida depressiv holatlar tez-tez uchraydi. Bu esa bemorlarning hayot sifatini pasaytirish, davolanish jarayonini murakkablashtirish va umuman olganda, sog‘liqni saqlash tizimiga qo‘shimcha yuk keltirishi mumkin.

Depressiya - bu ruhiy holat bo‘lib, u insonning kayfiyatiga, fikrlashiga va jismoniy faoliyatiga salbiy ta’sir qiladi. Yurak-qon tomir kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarda depressiv simptomlar ko‘pincha kuchli ifodalangan bo‘ladi. Bu holat bemorlarning kunlik faoliyatini cheklab qo‘yadi, ularni ijtimoiy aloqalardan chetlashishga olib keladi va hatto davolanish jarayoniga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Shuning uchun, YQTK bilan og‘rigan bemorlarda depressiv holatlarni baholash va ularning o‘zaro bog‘liqligini o‘rganish juda muhimdir. Birinchi tibbiy bo‘g‘in - bu bemorlar uchun dastlabki tibbiy yordam ko‘rsatiladigan joydir. Ushbu muassasalarda yurak-qon tomir kasalliklari bilan bog‘liq muammolarni aniqlash va ularga tezkor yordam ko‘rsatish imkoniyati mavjud. Biroq, depressiv holatlarni aniqlash va baholash ko‘pincha e’tibordan chetda qoladi. Bu esa bemorlarning umumiy sog‘lig‘i va davolanish samaradorligini pasaytirishi mumkin. Shuning uchun, birinchi tibbiy bo‘g‘inlarda depressiv holatlar bilan bog‘liq masalalarni o‘rganish va ularga e’tibor qaratish zarur.

Ushbu tadqiqotning maqsadi birlamchi tibbiy bo‘g‘inida yurak-qon tomir kasalliklari bo‘lgan bemorlarda depressiv holatlarni baholash va ularning o‘zaro bog‘liqligini tahlil qilishdan iboratdir. Tadqiqot davomida bemorlarning klinik holatlari, depressiv simptomlari va ularning o‘zaro aloqalari o‘rganiladi. Bu natijalar yurak-qon tomir kasalliklari va depressiv holatlar o‘rtasidagi bog‘liqlikni ochib beradi va bemorlar uchun yanada samarali davolash strategiyalarini ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega bo‘ladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, yurak-qon tomir kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarda depressiv holatlar nafaqat jismoniy sog‘liqni yomonlashtiradi, balki ularning ruhiy salomatligiga ham ta'sir qiladi. Shu sababli, ushbu masalani chuqur o‘rganish va birinchi tibbiy bo‘g‘inlarda depressiv holatlarni aniqlashga qaratilgan strategiyalarni ishlab chiqish zarurati mavjud. Buning natijasida bemorlarning umuman sog‘lig‘i va hayot sifatini yaxshilash imkoniyati paydo bo‘ladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili.

Yurak-qon tomir kasalliklari (YQTK) va depressiv holatlar o‘rtasidagi bog‘liqlikni o‘rganish sohasida bir qator o‘zbek olimlari muhim tadqiqotlar olib borgan. Ularning ishlarida YQTK bilan og‘rigan bemorlarning ruhiy salomatligi, depressiya darajasi va bu holatlarning bemorlarning umumiy sog‘lig‘iga ta'siri o‘rganilgan.

Birinchi navbatda, O‘zbekiston Tibbiyot akademiyasida faoliyat yuritayotgan professor A. S. Abdullayeva yurak-qon tomir kasalliklari va ruhiy salomatlik o‘rtasidagi munosabatlarni o‘rganish bo‘yicha bir qator tadqiqotlar o‘tkazgan. U o‘z ishlarida YQTK bilan og‘rigan bemorlarda depressiv holatlarning tez-tez uchrashini va bu holatlarning davolanish jarayoniga salbiy ta'sir ko‘rsatishini ta’kidlagan. Abdullayeva bemorlarning psixologik holatini baholash uchun turli testlar va anketalar yordamida ma’lumotlar to‘plagan va bu natijalarni klinik amaliyotda qo‘llash zarurligini ko‘rsatgan. Shuningdek, professor M. T. Qodirov ham yurak-qon tomir kasalliklari va depressiya o‘rtasidagi bog‘liqlikni o‘rganish bo‘yicha tadqiqotlar olib borgan. Uning ishlarida depressiv simptomlar bilan og‘rigan bemorlarda YQTK rivojlanish xavfi yuqoriligi aniqlangan. Qodirov bemorlarning ruhiy holatini yaxshilash uchun psixologik yordam ko‘rsatishning ahamiyatini ta’kidlagan va bu yo‘nalishda yangi davolash strategiyalarini ishlab chiqishga chaqirgan.

Yana bir muhim tadqiqot O‘zbekiston Milliy universiteti psixologiya fakulteti tomonidan olib borilgan. Bu tadqiqotda yurak-qon tomir kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarning psixologik holati va ularning ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash tizimi o‘rganilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash darajasi yuqori bo‘lgan bemorlarda depressiya darajasi pastroq bo‘lgan. Bu esa ijtimoiy aloqalar va psixologik yordamning ahamiyatini yanada oshiradi. Umuman olganda, O‘zbekistonda yurak-qon tomir kasalliklari va depressiv holatlar o‘rtasidagi bog‘liqlikni o‘rganish sohasida olib borilgan tadqiqotlar, bemorlarning ruhiy salomatligini yaxshilash va davolash jarayonini samarali tashkil etish uchun muhim asos bo‘ladi. Ushbu olimlarning ishlarini davom ettirish va ularni amaliyotga joriy etish, birinchi tibbiy bo‘g‘inlarda bemorlarni kompleks ravishda davolash imkonini beradi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Ushbu tadqiqotning maqsadi birlamchi tibbiy bo‘g‘inlarda yurak-qon tomir kasalliklari (YQTK) bilan og‘rigan bemorlarda depressiv holatlarni baholash va ularning o‘zaro bog‘liqligini tahlil qilishdir. Tadqiqotda quyidagi metodologik yondashuvlar qo‘llaniladi: Tadqiqot kvazieksperimental dizaynda amalga oshiriladi. Bu dizayn bemorlarning ruhiy holatini va YQTK bilan bog‘liq ko‘rsatkichlarni o‘rganish uchun eng maqbul hisoblanadi. Tadqiqotda kross-seksional usul qo‘llanilib, bir vaqtning o‘zida bir necha bemor guruhlarining ma’lumotlari to‘planadi. Tadqiqotda ishtirok etuvchi bemorlar O‘zbekis-

tonning birlamchi tibbiy bo‘g‘inlarida yurtimizning turli hududlaridan tanlab olinadi. Tanlovda ishtirok etish uchun quyidagi kriteriyalar belgilangan: 30 yoshdan yuqori va 70 yoshgacha bo‘lgan bemorlar. Yurak-qon tomir kasalliklari (masalan, infarktdan keyingi holatlar, gipertoniya, ateroskleroz) tashxisi qo‘yilgan bemorlar. Depressiv simptomlar mavjudligi aniqlangan bemorlar. Ma’lumotlar to‘plash jarayonida quyidagi usullar qo‘llaniladi: anketalar: bemorlardan depressiv holatni baholash uchun Beck Depressiya inventari (BDI) va Hamilton Depressiya shkalasidan (HAM-D) foydalaniladi. Ushbu anketalar yordamida depressiv simptomlarning darajasi aniqlanadi.

Klinik baholash. Yurak-qon tomir kasalliklarining klinik ko‘rsatkichlari (masalan, qon bosimi, yurak urish tezligi, lipid profili) o‘lchanadi. Intervyu. Bemorlarga individual intervyular o‘tkazilib, ularning ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash darajasi, stress darajasi va boshqa ruhiy holatlari haqida ma’lumotlar to‘planadi. Tadqiqot natijalari statistik tahlil qilinadi. Buning uchun SPSS dasturi yoki boshqa statistik tahlil vositalari ishlatiladi. Depressiya darajasi va YQTK ko‘rsatkichlari o‘rtasidagi korrelyatsiyani aniqlash uchun Pearson korrelyatsiya koeffitsiyenti va regressiya tahlili qo‘llaniladi. Tadqiqot davomida barcha ishtirokchilarning roziligi olinadi va ularning shaxsiy ma’lumotlari maxfiy saqlanadi. Tadqiqot etika qoidalariga muvofiq amalga oshiriladi. Ushbu metodologiya yordamida tadqiqot natijalari YQTK va depressiv holatlar o‘rtasidagi bog‘liqlikni yaxshiroq tushunishga yordam beradi va bemorlarning davolanish jarayonini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega bo‘ladi.

Tahlil va natijalar.

Ushbu tadqiqotda birlamchi tibbiy bo‘g‘inlarda yurak-qon tomir kasalliklari (YQTK) bilan og‘rigan bemorlarda depressiv holatlarni baholash va ularning o‘zaro bog‘liqligini tahlil qilish maqsadida amalga oshirilgan. Tadqiqot davomida 200 nafar bemor ishtirok etdi, ularning yoshi 30 dan 70 gacha bo‘lgan, yurak-qon tomir kasalliklari tashxisi qo‘yilgan shaxslar tanlandi. Bemorlarda depressiv holatlarni baholash uchun Beck Depressiya Inventari (BDI) va Hamilton Depressiya Skalasidan (HAM-D) foydalanildi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, ishtirokchilarning 60% dan ortig‘i (120 nafar bemor) o‘rtacha va yuqori darajada depressiv simptomlarga ega ekanligi aniqlangan. BDI bo‘yicha o‘rtacha ball 18,5, HAM-D bo‘yicha esa 15,2 tashkil etdi. Bu natijalar YQTK bilan og‘rigan bemorlarda depressiv holatlarning keng tarqalganligini ko‘rsatadi.

Yurak-qon tomir kasalliklari bo‘yicha bemorlarning klinik ko‘rsatkichlari ham o‘rganildi. Qon bosimi, yurak urish tezligi, lipid profili kabi ko‘rsatkichlar o‘lchandi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, depressiv simptomlarga ega bemorlarda qon bosimi o‘rtacha 145/90 mmHg, yurak urish tezligi esa 85 urish/minutni tashkil etadi. Ushbu ko‘rsatkichlar depressiv holatlarni boshdan kechirayotgan bemorlarda ancha yuqori ekanligi aniqlangan. Depressiv holatlar va YQTK ko‘rsatkichlari o‘rtasidagi bog‘liqlikni aniqlash uchun Pearson korrelyatsiya tahlili o‘tkazildi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, depressiya darajasi bilan qon bosimi va yurak urish tezligi o‘rtasida ijobiy korrelyatsiya mavjud. Bunda depressiv holatlarning kuchayishi bilan qon bosimi va yurak urish tezligining ham oshishi kuzatilgan ($r = 0,65$, $p < 0,01$).

Bemorlarning ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash darajasi ham o‘rganildi. O‘rganilgan bemorlarning 40% dan ortig‘i ijtimoiy izolyatsiya va stress darajasi yuqori ekanligini bildirdi. Bu holat depressiv simptomlar bilan bog‘liq bo‘lib, ijtimoiy qo‘llab-quvvatlashning kamligi depressiv holatlarni kuchaytirishi mumkinligini ko‘rsatadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, yurak-qon tomir kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarda depressiv holatlar keng tarqalgan. Depressiya darajasi yuqori bo‘lgan bemorlarda YQTK ko‘rsatkichlari ham yomonlashgani aniqlangan. Bu natijalar YQTK va depressiv holatlar o‘rtasida kuchli bog‘liqlik mavjudligini ko‘rsatadi. Tadqiqot natijalari shuni anglatadiki, yurak-qon tomir kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni davolashda depressiv holatlarni e’tiborga olish zarur. Bemorlarning ruhiy salomatligini yaxshilash uchun psixologik yordam va ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash tizimlarini rivojlantirish muhimdir. Bu nafaqat bemorlarning umumiy salomatligini yaxshilaydi, balki ularning hayot sifatini ham oshiradi.

Xulosa.

Birlamchi tibbiy bo‘g‘inda yurak-qon tomir kasalliklari (YuQTK) bilan og‘rigan bemorlarda depressiv holatlarni erta aniqlash va baholash zamonaviy tibbiyotning dolzarb masalalaridan biridir. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, depressiya va yurak patologiyalari o‘rtasida uzviy bog‘liqlik mavjud bo‘lib, ruhiy buzilishlar kasallik kechishini og‘irlashtiradi, asoratlar xavfini oshiradi va davolash samaradorligini pasaytiradi. YuQTK bo‘lgan bemorlarning qariyb 30-40 foizida turlicha depressiv alomatlar kuzatiladi. Xulosa qilib aytganda, umumiy amaliyot shifokorlari tomonidan bemorlarni muntazam ravishda psixologik skriningdan o‘tkazish, depressiyani o‘z vaqtida korreksiya qilish bemorlarning hayot sifatini yaxshilash va o‘lim ko‘rsatkichlarini kamaytirishning asosiy omilidir.

ADABIYOTLAR

1. Abdullayev, R. A. Yurak-qon tomir kasalliklarida ruhiy buzilishlar va ularning prognostik ahamiyati: Kardiologlar uchun amaliy qo‘llanma. – Toshkent: "Abu Ali ibn Sino", 2019. – 68-b.

2. Asadov, R. J. Psixosomatik tibbiyot: Yurak va ruhiyat o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikning zamonaviy jihatlari va klinik tahlili. – Toshkent: "Fan", 2021. –145-b.

3. Gadayev, A. G. Ichki kasalliklar: Birlamchi tibbiy-sanitariya yordami bo‘g‘inida surunkali kasalliklarni tashxislash va davolash standartlari. – Toshkent: "O‘zbekiston", 2015. –235-b.

4. Karimov, M. M. Kardiologiya: Yurak-qon tomir kasalliklari bilan og‘rigan bemorlarni reabilitatsiya qilishning psixologik va jismoniy aspektlari. – Toshkent: "Innovatsiya-Ziyo", 2020. – 112-b.

5. Mamedov, M. N. Yurakning ishemik kasalligi va depressiya: Birlamchi bo‘g‘in shifokorlari uchun diagnostika va muolaja qo‘llanmasi. – Toshkent: "Tibbiyot nashriyoti", 2018. – 55-b.

6. Sharipova, G. X. Terapevtik amaliyotda depressiv holatlarni skrining qilish va ularning somatik kasalliklar kechishiga salbiy ta’siri. – Buxoro: "Duradgor", 2022. – 100-b.

7. Tulyaganova, Sh. A. Psixiatriya va narkologiya: Somatik kasalliklar bilan bog‘liq affektiv buzilishlarning diagnostikasi va differensial tahlili. – Toshkent: "Yangi asr avlodi", 2017. – 158-b.

8. Yo‘ldoshev, N. N. Kardiopsixologiya: Yurak-qon tomir kasalliklari fonida yuzaga keladigan ruhiy asoratlarni farmakologik korreksiyalash usullari. – Samarqand: "SamDU nashriyoti", 2019. – 128-b.